

The proposed definition of constitutional freedoms of man and citizen of the Republic of Georgia, as fixed by the norms of international documents, the Constitution of the Republic of Georgia and detailed in the legislation of the Republic of Georgia the legal capacity, exercised by a person without interfering in the process of their implementation by the state, its agencies and officials, citizen groups, public agencies, officials and officers of local self-government and are guaranteed by them.

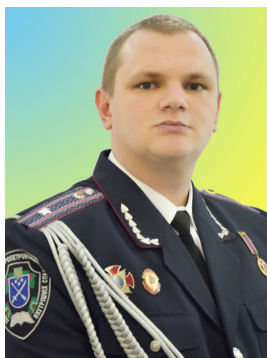
Analyzes the General and special norms guaranteeing fundamental freedoms. The analysis of General constitutional liberties according to the criteria: 1) VI form of further selection options of behavior; 2) the legality of the activities of the obliged entities.

To the group of special constitutional freedoms include: a) movement, free choice of place of residence, freely to leave the territory of Ukraine; b) thought, speech, the free expression of their views and beliefs; C) philosophy and religion; d) associations into political parties and public organizations; g) literary, artistic, scientific and technical creativity.

Compares the Constitution of Ukraine and the Constitution of the Republic of Georgia. Offered conclusions and recommendations.

Keywords: *Constitution of Ukraine, the Constitution of the Republic of Georgia, the management of the overall constitutional freedoms, the regulation of the special constitutional freedoms.*

Надійшла до редакції 16.12.2015

Завгородній В.А.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.7

ФУНКЦІЇ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Висвітлено окремі питання щодо функцій рішень Європейського суду з прав людини як елемента практики наднаціональної судової інстанції. На основі комплексного аналізу запропоновано дефініцію поняття «функції рішень Європейського суду з прав людини», а також здійснено класифікацію і характеристику визначених функцій.

Ключові слова: *рішення Європейського суду з прав людини, функція рішення Європейського суду з прав людини; загальні функції рішень Європейського суду з прав людини; спеціальні функції рішень Європейського суду з прав людини; напрямки впливу актів Європейського суду з прав людини.*

Постановка проблеми. Накопичений досвід участі України в Раді Європи, впродовж якого українські громадяни з метою захисту своїх прав зверталися до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Європейський суд, Суд), дозволяє повною мірою проаналізувати той вплив, який здійсню-

ють рішення Суду на правову систему нашої держави. Вплив рішень Європейського суду на внутрішньонаціональне право у вітчизняній юридичній науковій літературі, як правило, розглядається тільки як їх вплив на законодавство і правозастосовну діяльність, тоді як цей вплив, на нашу думку, є набагато ширшим.

Подібну позицію підтримує і В.А. Туманов, який зазначає, що вплив рішень Європейського суду з прав людини відбувається в цілому на правопорядок держави – учасниці Конвенції. Так, на його думку, до цього ведуть такі обставини. По-перше, певні юридичні обов'язки держави, що випливають з Конвенції. По-друге, політична відповідальність держави перед Радою Європи, якщо судова практика показує, що порушення Конвенції мають систематичний характер і пов'язані з недосконалістю законодавства і правопорядку. По-третє, добровільне здійснення державою законодавчих і інших заходів, необхідність або корисність яких логічно виходить з рішення Суду [1, с. 61].

Разом з цим слід зазначити, що функції будь-якого правового явища відбивають його соціальну необхідність і призначення, а також те, наскільки його якісні характеристики достатні для використання суспільством і наскільки позитивно це явище впливає на процеси, що його оточують. Тому дослідження функцій рішень Європейського суду з прав людини є важливим для розуміння їх місця в системі джерел права і ролі в реформуванні національної правової системи. Без наукового аналізу того, які функції виконують акти Європейського суду, яким чином вони впливають на поведінку суб'єктів права, яке значення мають у правовому регулюванні у рамках правової системи України, неможливо ефективно використовувати їх як засіб для вирішення соціальних і юридичних завдань.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Природу, роль і значення рішень та практики Європейського суду з прав людини розглядали у своїх працях такі сучасні українські правознавці: К.В. Андріанов, А.С. Беніцький, В.Г. Буткевич, О.Ю. Водянніков, Ю.Є. Зайцев, В.А. Капустинський, В.В. Костицький, М.В. Мазур, В.Т. Маляренко, П.М. Рабінович, О.В. Соловйов, В.С. Стефанюк, С.Р. Тагієв та інші, а також російські фахівці Є.С. Алісієвич, А.С. Григорян, О.В. Девятова, П.А. Лаптев, М.М. Марченко, І.С. Метлова, О.І. Тіунов, В.А. Туманов та інші. Однак питання щодо функцій рішень Європейського суду з прав людини, їх сутності, видів та характеристики потребують подальшого наукового аналізу.

Метою даної статті є з'ясування поняття та різновидів функцій рішень Європейського суду з прав людини, а також здійснення їх характеристики.

Виклад основного матеріалу. Перш за все слід зазначити, що на сьогодні в доктрині права не існує єдиного підходу до визначення поняття «функція судового рішення», так само як і до їх видів і класифікації. Під функцією судового рішення розуміють комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових наслідків, які обумовлюють досягнення закріпленої в рішенні суду матеріальної цілі. Зазначене поняття запропоновано С.В. Васильєвим, який вказує на те, що тільки в теоретичному плані є можливим відокремлений роз-

гляд функцій судового рішення, тому що це допомагає більш чітко зрозуміти основні аспекти впливу судового рішення на суспільні відносини, тоді як на практиці можна говорити про одночасний, взаємообумовлений прояв функцій. На думку вченого, розрізняють такі функції судового рішення: 1) охоронна функція; 2) функція індивідуального регулювання поведінки; 3) виховна функція судового рішення [2, с. 143].

На думку Є.А. Шишова, під функцією судового рішення слід розуміти основне призначення судового рішення, яке випливає з його юридичної природи. Разом з цим у науці процесуального права виділяють такі функції судових рішень: регулятивну; інформаційну; ідеологічну; превентивну; виховну; сигналізаційну; правостановлюючу; відновлювально-коректуючу; правовідновлювальну; правоохоронну; функцію «юридичного факту» [3, с. 78].

У свою чергу, вчені в галузі цивільного права і процесу закладають інший підхід до розуміння функцій судового рішення. Так, на думку Н.О. Чечіної, судові рішення перш за все “виховує, переконуючи та примушуючи”, при цьому судові рішення є способом реалізації виховної функції цивільного процесуального права, воно виховує змістом застосованих норм матеріального та процесуального права, оскільки фіксує результат їх застосування, всю процедуру, застосовану судом, тобто судову діяльність з вирішення цивільних справ [4, с.100–111].

Л.М. Завадська виділяє, крім виховної функції судового рішення, правоохоронну та функцію індивідуального регулювання поведінки, зауважуючи, що питання функцій судового рішення – це лише один із аспектів більш широкої проблеми дії рішення суду, яка може розглядатися як з точки зору його правових наслідків (законна сила рішення, його обов'язковість) та функцій, так і в плані досягнення цілей, які стоять перед судом [5, с. 13]. Інші автори в контексті цього підходу стверджують, що розкриття сутнісних ознак судового рішення дозволяє ідентифікувати його як акт здійснення влади спеціальним органом держави, на який покладається функція здійснення правосуддя; акт правозастосування; акт захисту та охорони прав та інтересів громадян, організацій, суспільства; акт, спрямований на зміцнення законності, попередження правопорушень, виховання громадян тощо [6, с. 34].

Розглядаючи запропоновані поняття та фиди функцій судових рішень, слід зазначити, що вони перш за все стосуються рішень національних органів правосуддя і лише опосередковано можуть стосуватися рішень Європейського суду з прав людини. Це пов'язано з тим, що функції рішень ЄСПЛ безпосередньо пов'язані з цілями і завданнями, що стоять перед Судом. При реалізації функцій рішень ЄСПЛ велике значення мають як загальні цілі, що стосуються усієї правової системи, так і конкретні – для кожної правової ситуації. З цього приводу цікавою є позиція І.С. Метлової, яка зазначає, що функції рішень Європейського суду тісно взаємозв'язані з функціями права. Між цими явищами є ряд схожостей. Так, наприклад, схожим моментом є об'єкт дії, а також спрямованість функцій на досягнення спільних цілей. Таким чином, суть функцій рішень Європейського суду з прав людини обумовлена

тим, що вони поєднують у собі і деякі функції права (оскільки містять нормативні положення), і функції судових актів (правозастосовних по суті), а також функції акту тлумачення [7, с. 100].

Однак з цією позицією вченого не можна погодитися беззаперечно, оскільки, на наш погляд, рішення Суду не містять нових нормативних положень і не доповнюють Конвенцію додатковими нормами. В рішенні ЄСПЛ є наявною перш за все правова позиція Суду, що характеризується прецедентним характером.

Беручи до уваги вищезазначені підходи, на наш погляд, під функціями рішень Європейського суду з прав людини слід розуміти основні напрямки впливу актів Суду на правові системи держав-учасниць Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також на правозастосовчу, правотворчу, правоінтерпритаційну, освітню та наукову діяльність відповідних органів та установ публічної влади.

Серед функцій судових рішень слід виокремити *загальні функції* рішень Європейського суду з прав людини. Це, насамперед, захисна, орієнтуюча, каталізаторська, превентивна, інформаційна, виховна, впливу на правосвідомість, розвитку правової доктрини, формування досвіду застосування Конвенції.

До *спеціальних функцій* рішень ЄСПЛ, у свою чергу, слід віднести: функцію тлумачення положень Конвенції та протоколів до неї (правоінтерпретаційну), правозастосовчу, правовідновлювальну, вдосконалення правосуддя, законодавства, вдосконалення правозастосовчої та адміністративної практики органів публічної влади.

З метою розуміння кожної із зазначених функцій рішень Європейського суду з прав людини слід здійснити їхню характеристику.

Зміст *захисної функції* полягає у правовій дії рішення Суду, яке спрямоване на охорону і захист прав і свобод людини, закріплених у Конвенції і Протоколах до неї. Вирішуючи конкретну справу, Суд тим самим сприяє забезпеченню належного захисту прав і свобод людини, закріплених у конвенційних положеннях, на території держав-відповідачів. Разом з цим слід зауважити, що не лише судді національних судових органів можуть посилатися на норми Конвенції і рішення Європейського суду, але і будь-яка особа, що знаходиться під юрисдикцією України. При зверненні в національні судові або інші інстанції за захистом своїх прав особа може безпосередньо посилатися на норми Конвенції або рішення суду. Більше того, практика самого Європейського суду з прав людини показує, що особа не лише може, але і повинна посилатися на норми Європейської Конвенції в національних органах у тому випадку, якщо вони є єдиною правовою основою для звернення за захистом конкретного права.

Орієнтуюча функція рішення Європейського суду полягає у визначенні пріоритетних напрямів розвитку механізму правового регулювання діяльності правозастосовних органів держави-учасниці Конвенції, що допустили порушення прав і свобод людини. Будь-яка країна, що є членом Ради Європи,

повинна не лише приєднатися до Європейської конвенції, але і вносити необхідні зміни у своє законодавство та практику його застосування, на недосконалість якого вказує Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях, з метою недопущення подібних порушень у подальшому.

Характеризуючи *каталізаторську функцію*, слід погодитися з позицією російського вченого М. Вітрука, який називає рішення Європейського суду з прав людини каталізатором вільних і самостійних дій держав по вдосконаленню законодавства, судової та іншої правозастосовної практики, формуванню правової політики, що впливає з рішень Суду [8, с. 149]. Так, прийняте рішення Суду стосовно однієї держави-члена Ради Європи, що констатує порушення Конвенції або системну проблему, спонукає інші держави вжити заходів, якщо в них є схожі проблеми. Практика Суду вказує на назрілі правотворчі потреби, її сигнали мають спонукальний характер і доходять до правотворчих органів різними каналами – від вчених-юристів, судових та інших правозастосовних органів до посадовців і громадян.

Таким чином, Європейський суд з прав людини своїми рішеннями і правовими позиціями, що містяться в них, посиляє змістовні «імпульси», спрямовані на вдосконалення права і пов'язаної з ним правозастосовної практики. Згідно з принципом солідарності, практика Суду є складником Конвенції, так що юридично обов'язковий характер Конвенції поширюється «*erga omnes*», тобто на усі інші сторони. Звідси впливає, що держави- учасниці Конвенції повинні не лише виконувати рішення Суду у справах, стороною яких вони є, а також враховувати можливі наслідки для їх правових систем і правозастосовної практики, які можуть спричинити рішення, винесені по інших справах.

Щодо *превентивної функції* рішень Європейського Суду, то слід зазначити, що в історії діяльності Суду є приклади, коли ще до винесення остаточного рішення по справі влада приймала рішення про зміни законодавства і, таким чином, запобігала негативним наслідкам як для себе, так і для особи скажника. Так, у справі «Де Бекер проти Бельгії» вже на стадії розгляду справи в Європейському суді у Бельгії були внесені зміни в кримінальне законодавство, які стосувалися даної справи. Таким чином, бельгійський уряд стверджував, що скарга задоволена, з чим і погодився автор скарги. У свою чергу, у справі «Колмен проти Сполученого Королівства» також ще до вирішення справи по суті у травні 1990 року Загальна медична рада переглянула свої правила щодо рекламування послуг, дозволивши, зокрема, публікацію у пресі інформації про медичні послуги. Ще одним із багатьох прикладів реалізації цієї функції є справа «Джеру проти Франції», за результатами розгляду якої, 18 лютого 1991 року наказ про депортацію заявника було скасовано, а йому самому надано дозвіл на проживання, чинний до 17 лютого 2001 року [9].

Розглядаючи *інформаційну функцію* слід зазначити, що вона є однією із значимих функцій рішень Європейського суду, оскільки інформація, що міститься в рішеннях Європейського суду з прав людини, потрібна для оцінки законодавства, дозволяє визначити його ефективність, виявити проблеми, протиріччя в діючому праві, визначити нові тенденції і явища в його розвит-

ку. Правотворчий орган держави може безпосередньо сам ознайомитися з практикою застосування Конвенції з метою коригування і вдосконалення своєї роботи.

Зазначимо, що однією з найважливіших функцій рішень Європейського Суду як акту правосуддя є *виховна функція*, яка проявляється у впливі як на суб'єктів спору, так і на інших суб'єктів права. Здійснюючи функцію правового виховання суб'єктів права, рішення Європейського суду сприяють отриманню знань щодо законності і правопорядку, сутності прав і свобод людини, а також виробляють у органів публічної влади та їх посадових осіб стійку орієнтацію на законослухняну поведінку.

Близькою до виховної є функція *впливу на правосвідомість*. Це пов'язано з тим, що практика Європейського суду, яка включає досвід Суду і його рішення, є потужним чинником формування правосвідомості, оскільки правові позиції Суду щодо застосування і тлумачення норм Конвенції і протоколів до неї впливають на уявлення людей про права людини та їх захист. При цьому такий вплив відбувається не тільки на учасників процесу, але і на громадян держав – учасниць Конвенції в цілому (загальна правосвідомість), юристів, адвокатів, правозахисників, суддів, прокурорів (професійна правосвідомість), а також на правосвідомість вчених – теоретиків та окремих галузей права (наукова правосвідомість).

Однією з важливих функцій рішень Європейського суду з прав людини є функція *розвитку правової доктрини*, сутність якої полягає в тому, що рішення Суду є своєрідним джерелом емпіричних фактів, на основі яких відбувається розуміння і аналіз об'єктивних закономірностей функціонування норм Конвенції, що визначають права і свободи людини. Застосовуючи норми Конвенції та здійснюючи їх тлумачення, Європейський суд нерідко виробляє нові правові ідеї та позиції, що дозволяють представникам наукових кіл по-новому розглядати те або інше суспільне явище, пов'язане з реалізацією прав і свобод людини в державах – учасницях Конвенції.

Окремо слід звернути увагу і на функцію *формування досвіду застосування Конвенції* і протоколів до неї, яка реалізується безпосередньо у процесі розгляду і вирішення справ. Слід зазначити, що кожна розглянута Європейським судом справа формує певний досвід і служить пізнанню нових закономірностей застосування положень Конвенції. У кожному рішенні міститься певна модель вирішення справи, що враховується в подальшому при розгляді аналогічних справ Судом. При цьому слід враховувати, що кожне рішення Суду приймається не з метою абстрактного контролю за дотриманням прав і свобод людини, а з метою вирішення конкретної скарги фізичних або юридичних осіб, а також держав.

Серед спеціальних функцій рішень ЄСПЛ перш за все необхідно виділити функцію *тлумачення положень Європейської Конвенції* про захист прав людини і основоположних свобод (правоінтерпретаційну). Вирішуючи конкретні справи, Суд виступає свого роду посередником між загальними абстрактними нормами Конвенції і реальними обставинами їх дії. За допомогою

здійснюваного Судом тлумачення, тобто конкретизації конвенційних положень, забезпечується певна стабільність правового регулювання.

Разом з цим слід зазначити, що конкретизуюча, правотлумачна діяльність Суду у рамках загальних абстрактних норм Конвенції враховує динаміку розвитку суспільних відносин, що відбувається під впливом економічних, політичних та соціальних факторів, а також індивідуальність конкретних суспільних відносин. Таким чином, за допомогою офіційного тлумачення Конвенції і протоколів до неї Європейський Суд фактично визначає зміст конвенційних норм, усуваючи при цьому невизначеність вживаних у Конвенції термінів та положень. Також слід зазначити, що правоінтерпретаційна діяльність Європейського суду також сприяє стандартизації уявлень про права людини, оскільки з моменту прийняття перших рішень проти України, можна констатувати, що відбувається активне і послідовне узгодження національного права зі стандартами Ради Європи, які виражені в судовій практиці ЄСПЛ. Таке узгодження здійснюється як на стадії нормотворчості, так і на стадії реалізації права.

Правозастосовча функція рішення ЄСПЛ полягає у тому, що загалом рішення, які приймає Суд, підпадають під визначення, що даються в юридичній літературі правозастосовному акті. Під ним розуміється прийняте в установленому правовими нормами порядку творче, юридично владне, формально закріплене індивідуальне рішення уповноваженого суб'єкта права (компетентного державного органу або посадової особи), яке приймається в результаті розгляду конкретної справи і встановлює, змінює чи припиняє права і обов'язки учасників конкретних правовідносин або визначає міру відповідальності осіб за вчинене ними правопорушення [10, с. 58]. Однак слід зазначити, що рішення Європейського суду мають істотні відмінності. Так, воно має не лише індивідуальний, але і загальний характер. На відміну від правозастосовного акту національних судів, рішення ЄСПЛ має значення не лише для конкретної ситуації та осіб, але і поширюється на аналогічні випадки в майбутньому. І головне, воно розраховане на багаторазове застосування.

Разом з цим слід зазначити, що Суд неодноразово підкреслював, що він не наділений компетенцією давати які-небудь обов'язкові вказівки або рекомендації державі-учасниці стосовно її законодавчої, управлінської або судової діяльності, а без цього оцінка «in abstractio» національного закону позбавлена юридичної значущості. Так, наприклад, у рішенні по справі «Аман проти Швейцарії», Суд нагадав, що у справі, яка розглядається за індивідуальною скаргою, він не має своїм завданням абстрактно контролювати оскаржуване законодавство або практику [11].

У межах характеристики *правовідновлювальної функції* рішень ЄСПЛ слід зазначити, що, згідно із законодавством України, з метою забезпечення відновлення порушених прав стягувача, крім виплати відшкодування, вживаються додаткові заходи індивідуального характеру. Додатковими заходами індивідуального характеру визначено: а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який Стягувач мав до порушення

Конвенції; б) інші заходи, передбачені у Рішенні. Відновлення попереднього юридичного стану Стягувача здійснюється, зокрема, шляхом: а) повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі; б) повторного розгляду справи адміністративним органом [12].

Таким чином, у ході застосування заходів індивідуального характеру та з метою досягнення «*restitutio in integrum*», тобто відновлення ситуації до такої, якою вона була до порушення Конвенції, в національному законодавстві держав – членів Ради Європи створюються можливості для перегляду справи, включаючи повторне відкриття процедур у тих випадках, коли Європейський суд встановив порушення Конвенції.

Особливого значення при реалізації цієї функції набуває повторний розгляд справи національним судом, включаючи відновлення провадження по справі. Створення подібних процедур було закріплено у відповідній рекомендації Комітету Міністрів. Згідно з цим документом, відновлення судочинства у справі повинне здійснюватися, особливо тоді, коли: 1) постраждала сторона продовжує зазнавати дуже серйозних негативних наслідків у результаті внутрішньодержавного рішення у справі, яке можна виправити тільки повторним переглядом справи, а не справедливою компенсацією; 2) Суд приходять до висновку, що оспорюване внутрішньодержавне рішення суперечить по суті Конвенції або встановлене порушення ґрунтується на серйозних процедурних помилках або недоліках [13].

Відновлення провадження у справі після констатації Європейським судом з прав людини порушення Конвенції у черговий раз підкреслює унікальність європейського механізму захисту, оскільки жоден механізм міжнародного судового контролю не призводить до таких істотних правових наслідків у національному праві держав-учасниць.

Характеризуючи функцію *вдосконалення правосуддя*, слід зазначити, що останнім часом зустрічається все більше випадків, в яких рішення Європейського суду по суті справи спричиняють вплив як на окремі справи, що розглядаються національними судами, так і на загальні підходи суддів щодо розуміння сутності прав людини та їх захисту.

У переважній більшості держав-учасниць суди вже застосовують Конвенцію з урахуванням рішень Європейського суду з прав людини і тим самим надають цим рішенням пряму дію у внутрішньодержавному праві. Така пряма дія рішень ЄСПЛ часто здатна автоматично запобігти новим порушенням Конвенції, подібним до тих, які вже були виявлені в попередніх рішеннях. У тих країнах, де така пряма дія Суду має місце, публікація судового рішення в поширюваних юридичних виданнях може бути достатньою для його виконання, оскільки суди автоматично беруть до уваги опубліковане рішення і, відповідно, запобігають подібним порушенням у своїй практиці.

Що стосується України, то в нашій державі також спостерігається зростаючий інтерес до рішень ЄСПЛ з боку суддівського товариства. Так, з'являються ініціативи по ознайомленню суддів з деякими рішеннями Європейського суду, разом з рішеннями Конституційного Суду України, постановами

Пленуму Верховного Суду України, рішеннями Вищих спеціалізованих судів України. А також слід зазначити, що в рішеннях національних судів усе більше з'являються посилання на попередньо прийняті рішення Європейського суду з прав людини проти України і не тільки. Такій ситуації також сприяє норма статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», в якій визначено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [12].

Так, наприклад, у постанові від 27.05.2014 за справою № 728/1046/14, що розглядалася Бахмацьким районним судом Чернігівської області про притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 130 КУпАП, при неявці в судовому засіданні свідків правопорушення суддею було застосовано правову позицію ЄСПЛ, викладену в п. 54 справи "Корнев і Карпенко проти України" від 21.10.2010, в якій зазначено, що п. 1 і 3(d) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, як загальне правило, вимагають надання підсудному відповідної та належної можливості заперечувати докази свідка обвинувачення і допитати його або під час надання останнім своїх показань, або пізніше. На думку суду, позиція ЄСПЛ зводиться до того, що обвинувачення не може ґрунтуватися виключно чи вирішальною мірою на показаннях, які сторона захисту не може заперечити. Із цього випливає, що якщо засудження виключно або вирішальною мірою ґрунтується на показаннях особи, допитати яку чи домогтися допиту якої підсудний не мав можливості ані під час досудового слідства, ані під час судового розгляду, права захисту виявляються обмеженими в тій мірі, що є несумісною з гарантіями, передбаченими ст. 6 Конвенції [14].

Слушним є також рішення Борівського районного суду Харківської області від 29.12.2014 за справою № 614/1421/14-п щодо притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство). Застосувавши правову позицію ЄСПЛ у справах «Нікуліна проти Фінляндії», «Яновський проти Польщі», суд прийшов до висновку, що межі допустимої інформації про посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межами такої самої інформації про звичайних громадян. Тому, якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства. За таких обставин, провадження проти особи, яку звинувачували у вченні дрібних хуліганських дій, було закрито у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення [15].

Щодо *функції вдосконалення законодавства та практики його застосування*, слід зазначити, що вона тісно пов'язана із загальною орієнтуючою функцією рішень ЄСПЛ, необхідність реалізації якої прямо передбачено чинним законодавством України. Так, згідно із Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в рішенні системної проблеми та її першопричини, зокрема: внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування [12].

Більше того, слід зазначити, що про необхідність здійснення подібних дій з боку держави-учасниці Конвенції вказує і сам Суд у своїх рішеннях. Так, наприклад, у рішенні «Вінтерверп проти Нідерландів» від 24 жовтня 1979 року Суд зазначив, що внутрішнє законодавство держави-учасниці повинне відповідати Конвенції, включаючи загальні принципи, що виражені або мають на увазі в ній [16, с. 289]. Разом з цим у іншому рішенні Суду, а саме «Де Бекер проти Бельгії», підкреслено, що відповідно до загальних принципів міжнародного права, підкріплених духом Конвенції, а також підготовчими роботами, договірні сторони зобов'язані стежити за тим, щоб їх внутрішнє законодавство відповідало Конвенції, і, при необхідності, вживати з цією метою адаптаційні заходи, причому Конвенція зобов'язує здійснювати такі заходи усі органи влади, включаючи законодавчу владу [17].

Яскравим прикладом в Україні щодо удосконалення законодавства на основі практики Європейського суду є норми новоприйнятого у 2015 році Закону України «Про Національну поліцію», у статті 6 якого визначено, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [18].

Неабиякого значення набуває і *функція вдосконалення правозастосовчої та адміністративної практики органів публічної влади*. Це пояснюється тим, що саме рішення та дії органів державної виконавчої влади, правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування є частим предметом скарг до ЄСПЛ і саме від змін у практиці їхньої діяльності, що повинна ґрунтуватися на правових позиціях Європейського суду, залежить рівень захисту і забезпечення прав і свобод людини в Україні. Основним обов'язком правозастосовних органів влади має стати недопущення, виявленої Судом у ході розгляду справи, негативної практики, що призвела до порушення прав людини, в майбутньому. На наш погляд, рішення Європейського суду повинні сприйматися такими органами на рівні джерела права та бути стандартами в їхній повсякденній діяльності при виконанні належних їм функцій держави.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що така різноманітність функцій рішень Європейського суду з прав людини вказує на ту позитивну роль, яку відіграє Суд на європейському правовому просторі. Завдяки авторитету Суду і ефективному механізму захисту прав людини вдається забезпечувати максимальний рівень реалізації рішень Суду і прагнути до виконання визначених функцій. Теоретичний аналіз функцій рішень дозволив отримати більш цілісне уявлення про природу і роль актів Європейського суду з прав людини в системі джерел права України.

Бібліографічні посилання

1. Туманов В.А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации и деятельности / В.А. Туманов. – М., 2001.
2. Васильев С.В. Гражданский процесс : курс лекций / С.В. Васильев. – Х., 2010.

3. Семикин Д.С. Цели и функции судебных актов / Д.С. Семикин // Новая правовая мысль. – 2012. – № 2. – С. 78.
4. Чечина Н.А. Воспитательная функция советского гражданского процессуального права / Н.А. Чечина. – Л., 1972.
5. Завадская Л.Н. Реализация судебных решений. Теоретические аспекты / Л.Н. Завадская. – М., 1982.
6. Проверка судебных решений в социалистическом гражданском процессе / отв. ред. Савицкий В.М. / С. Брайков, И. Велинов, Я. Немет и др. – М., 1989.
7. Метлова И. С. Решения Европейского суда по правам человека в системе источников российского права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ирина Сергеевна Метлова. – М., 2007 [Электронный ресурс].
8. Витрук Н. Обязательства России как государства – участника Конвенции о защите прав человека и основных свобод / Н. Витрук // Конституционное право. Восточноевропейское обозрение. – 2003. – № 1. – С. 149.
9. Ефективність рішень Європейського суду з прав людини, або справи, розглянуті з 1959 по 1998 рік (Effects of Judgments or Cases 1959–1998) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eurocourt.in.ua/article.asp?aidx=112>
10. Бриль К.І. Поняття правозастосовних актів / К.І. Бриль // Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ України. – 2005. – № 2. – С. 54–59.
11. Amman v Switzerland, Judgment, 16 February 2000, ECHR 2000-II. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.echr.coe>.
12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // ВВР України. 2006. – № 30. – Ст. 260.
13. Rec No.2(2000)2 of the Committee of Ministers to member states on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.coe.int>.
14. Постанова Бахмацького районного суду Чернігівської області від 27.05.2014, справа № 728/1046/14 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38909377>.
15. Постанова Борівського районного суду Харківської області від 29.12.2014, справа No 614/1421/14-п. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42167748>
16. Постановление ЕСПЧ по делу «Винтерверп против Нидерландов» от 24 октября 1979 г. // Европейский суд по правам человека. Избранные решения : в 2-х т. Т. 1 / пред. ред. коллегии В.А. Туманов. – М., 2000. – С. 288–300.
17. De Becker v Belgium, Judgment, 27 March 1962, Series A 4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.coe.int>.
18. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

Завгородний В. А. Функции решений Европейского суда по правам человека. Освещены отдельные вопросы относительно функций решений Европейского суда по правам человека как элемента практики наднациональной судебной инстанции. На основе комплексного анализа предложена дефиниция понятия «функции решений Европейского Суда по правам человека», а также осуществлена классификация и характеристика определенных функций.

Ключевые слова: решение Европейского суда по правам человека, функция решения Европейского суда по правам человека; общие функции решений Европейского суда по правам человека; специальные функции решений Европейского суда по правам человека; направления влияния актов Европейского суда по правам человека.

Zavgorodniy V. A. Functions of decision of European Court of human rights. The article deals with some issues in relation to the functions of decisions of European Court of human rights as element of practice higher of national judicial instance. On the basis of complex analysis definition of concept "functions of decisions of European Court of human rights" is offered, and also classification and description of certain functions are carried out.

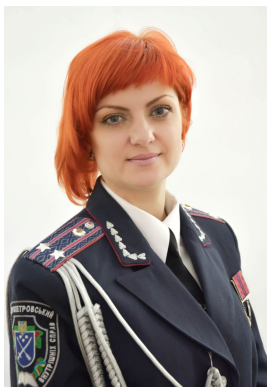
It is set on results research, that under the functions of decisions of European Court of human rights it follows to understand basic directions of influence acts of Court on the legal systems of states-participants of Convention about the protection of human rights and fundamental freedoms, and also on law-application, law-creative, law-clever, educational and scientific activity of corresponding organs and establishments of public power.

Among the functions of court decisions it follows to distinguish the public functions of decisions of European Court on human rights. It, first of all, protective, orienting, catalyzation, preventive, informative, educator, influence on sense of justice, to development of legal doctrine, forming of experience of application of Convention. To the special functions of decisions of European Court, in turn, it follows to take: function of interpretation of positions of Convention and protocols to her, law-application, law-renewal, perfection of justice, legislation, perfection right for application and administrative practice of public government bodies.

The theoretical analysis of functions of decisions allowed to get more integral idea about nature and role of acts of European Court of human rights in the system of sources of right for Ukraine.

Keywords: *decision of European Court of human rights, function of decision of European Court of human rights; public functions of decisions of European Court of human rights; the special functions of decisions of European Court of human rights; directions influence of acts of European Court of human rights.*

Надійшла до редакції 28.12.2015

Орлова О. О.

кандидат юридичних наук, доцент

Нитолкан Є. А.

курсант

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 340

СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРАВОВІ ПІЛЬГИ», «ПРАВОВІ ПРИВІЛЕЇ» ТА «ПРАВОВИЙ ІМУНІТЕТ»

Надано визначення поняттям «правові пільги», «правові привілеї» та «правовий імунітет». Досліджено співвідношення означених категорій. Окреслено нормативно-правове забезпечення, що регламентує правові пільги та інші суміжні поняття в Україні. Висвітлено проблеми вдосконалення привілеїв та імунітетів в українському законодавстві.

Ключові слова: *права, правові пільги, правовий імунітет, правові привілеї, правові стимули.*